

בס"ד

Say it Bisimcha:

The Daily Song of Az Yashir

Thursday Night Live
Congregation Ohr Torah
Thursday 2/6/20
Rabbi Sariel Malitzky

How important is the recitation of אז ישיר? How should it be said?

1) שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן נא

ו) צריך להפסיק בין אלילים ובין וה' שמים ד' עשה

ז) צריך לכוין בפסוק פותח את ידך (תהילים קמה, טז) ואם לא כוון, צריך לחזור ולאומרו פעם אחרת. הגה ואומרים פסוק ואנחנו נברך יה (תהילים קטו, יח) אחר תהלה לדוד (תהילים קמה, א - כא) וכופלין פסוק כל הנשמה תהלל יה (תהילים קנ, ו) לפי שהוא סוף פסוקי דזמרה (טור) וכן פסוק ה' ימלוך לעולם ועד

2) קיצור שולחן ערוך סימן יד סעיף ד

מזמור לתודה אומרים בעמידה ובשמחה, שהוא במקום קרבן תודה, וכן מן ויברך דוד עד אתה הוא ה' האלהים יאמר בעמידה, וכן השירה יאמר בעמידה, בכוונה ובשמחה, וכן בברכת ישתבח יעמוד

3) דרך החיים סימן ל

שירת הים צריך לאמרה מעומד בכוונה ובניגון הטעמים כמו בס"ת וצריך לאמרה בשמחה

4) מחזור ויטרי סימן רסה

דעו כי שירת הים היה מנהגינו מנהג כל קהל רומא ומנהג כל קהילות אשר סביבותינו. ומנהג כל קהילות אשר בספרד מיום גלות ירושלים ועד עתה לומר כל השנה כולה בכל יום ויום זולתי תשעה באב בלבד. שאין אומרי' אותה משום אבל. וכן בבית האבל אינו אומ' אותה כל שבעה ימים. ומנהג אבותינו תורה היא.

The special reward for saying it

5) משנה ברורה סימן נא

ויאמר שירת הים בשמחה וידמה בדעתו כאלו באותו היום עבר בים והאומר בשמחה מוחלין לו עונותיו

Forgiveness of sins? How does that make sense?

6) תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ביכורים פרק ג

תני חכם חתן נשיא גדולה מכפרת קביל עליה ממניתיה. חכם מפני שיבה תקום והדרת פני זקן מה כתוב בתריה [שם לג] וכי יגור אתכם גר בארצכ' לא תונו אותו מה הגר מוחלין לו על כל עונותיו אף חכם שנתמנה מוחלין לו על כל עונותיו. חתן [בראשית כח ט] וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל וכי

מחלת שמה והלא בשמת שמה אלא שנמחלו לו כל עונותיו. נשיא [שמואל א יג א] בן שנה שאול במלכו וכי בן שנה היה אלא שנמחלו לו כל עונותיו כתינוק בן שנה

Approach #1: It's all about love

7 קונטרס בעניני חדש ניסן וחג הפסח עמ' צא

עוונותיו, ויש לזה מקור ג"כ במדרש תהילים פרק י"ח, עיי"ש, וצ"ב למה זה מביא לכפרת עוונות, ועי' בקונטרס עצות לזכות בדין בימים הנוראים אות ג' עמ' כ"ה מש"כ בזה, ואכן להנ"ל אולי י"ל דזהו משום שע"י אמירת שירת הים וציור קרי"ס בחוש אזי יכולין לזכות לאהבת ה' וכנ"ל, ולכן נמחלין לו עוונותיו, כי ע"י תשובה מאהבה אזי אף עבירותיו נהפכין לזכויות, כדאי' בגמ' יומא דף פ"ז א', וצ"ע בזה].

Approach #2: The Root of it all

8 קונטרס עצות לזכות בדין ימים נוראים עמ' כה

לזה מקור ג"כ במדרש תהילים פרק י"ח, עיי"ש, וצ"ב למה זהו מביא לכפרת עוונות, ואולי י"ל בזה, דהנה יסוד האמונה והבטחון של כלל ישראל בנוי על זכרון ניסי יציאת מצרים, וכמבואר בדברי הרמב"ן שם סו"פ בא ובס' אורחות חיים להרא"ש הנ"ל, ויצי"מ הוא הצינור לחיזוק האמונה של כלל ישראל, ולכן ע"י שמתחזק האדם בזכרון נס קריעת ים סוף ומציירו לפניו בחוש, אזי עי"ז הריהו מקיים תכלית כל המצוות, ומשו"ה זוכה עי"ז לכפרת עוונות, ודו"ק. [ועי' עוד בשפ"א עה"ת חנוכה תר"ס שהביא מדרש חז"ל "כל שעושין לו נס ואומר שירה, בידוע שנמחלו לו עוונותיו", עכ"ל. וי"ל דגם ענין זה הוא כנ"ל, דע"י שמכיר שהקב"ה הוא עושה לנו כל הניסים, ואין עוד מלבדו, ומתחזק באמונה פנימית אמיתית עד כדי שעלה בלבו לומר שירה, אזי נמחלין לו כל עוונותיו, כי הגיע לאמונה שלימה שהיא יסוד הכל, ואולי זהו ג"כ טעם הענין המובא לקמן אות ז' דע"י אמירת קידוש בש"ק בכוונה ובשמחה מכפרין לו על כל עוונותיו, עיי"ש, והיינו, כי קידוש הוא חיזוק יסוד האמונה ועדות על בריאת העולם, ולכן עי"ז מכפרין לו על עוונותיו, ובמש"נ].

Approach #3

9) ילקוט שמעוני פרשת בשלח רמז רנד

רנד
15 ויסע משה את ישראל. א"ר סימון לא כל הרוצה לומר שירה אומ' שירה,
אלא מי שנעשה לו נס ואומ' שירה בידוע שמוחלין לו כל עונותיו ונעשה
ביריא חדשה. ישראל' כשנעשה להן נס ואמרו שירה נמחל להן עונותיהן,
שנ' ויסע משה את ישראל' — שהסיען מעונותיהן. וכן אתה מוצא בדבורה
וברק שנעשה להן נס ואמרו שירה. ומנין שנמחל להן עונותיהן, ר' אייבו
בש"ר אבא בכל מקום נאמ' ויוסיפו בני ישראל' לעשות הרע וכאן כת' ויעשו
20 בני ישראל' (שופטים ו, א), תחלת עשייה, מה שעשו כבר היכן הן, אלא מחל
להן הק' על שעבר. וכן את מוצא בדוד שנעשה לו נס ואמ' שירה. ומנין
שנמחל לו על כל עונותיו, דכת' בתר שירה [ו]אלה דברי דוד האחרונים
(ש"ב כג, א). היכן הן הראשונים, אלא מלמד שמחל לו הק'.

Let's take a stop back...Why are we even allowed to say ישראל'?

10) תלמוד בבלי מסכת מגילה דף י עמוד ב

לפי שאין הקדוש ברוך הוא שמח במפלתן של רשעים. ואמר רבי יוחנן: מאי דכתיב ולא קרב זה אל זה כל הלילה - בקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר הקדוש ברוך הוא: מעשה ידי טובעין ביים ואתם אומרים שירה?

11) שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תצ

קורים ההלל בדילוג כמו בראש חודש כל הימים של חולו של מועד ושני ימים אחרונים של יום טוב

12) ט"ז אורח חיים סימן תצ

ההלל בדילוג. מפני שבז' של פסח נטבעו המצריים אמר הקב"ה מעשי ידי טובעים ביים ואתם אומרים שירה וכיון שבז' אין גומרין אותו ע"כ גם בחה"מ אין גומרין אותו שלא יהא עדיף מי"ט האחרון

13) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ט עמוד ב

דאמר רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי: מאה ושלוש פרשיות אמר דוד, ולא אמר הללויה עד שראה במפלתן של רשעים, שנאמר: יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה

14 משנת רבי אהרן חלק ג' עמוד ג'

אז ישיר משה וכני ישראל (שמות ט"ו, א'), ולכאורה הרי זהו סתירה למדרש הנ"ל. אלא שבשירה והלל על הנס ישנם ב' ענינים, ענין הכרת הטוב וההודאה עליו, ומזה יוצא ממילא התקרבות להשי"ת בדבקות, כפי שהשירה מסוגלת לעורר את הנפש. ועוד בזה ענין, להכיר יותר את השגחתו ויתברך ורוממותו, ויכולת הכורא הבלתי מוגבלת, וכי כל עניני הטבע קבועים ממנו והוא משנה אותם כרצונו, וכי כל מה שקורה בתבל אינו בדרך מקרה, ח"ו, אך פועל אדם ישולם לו והכל במשפט צדק, והשירה באה גם לתכלית זו, כי אף מה שהאדם רואה בעיניו, מהצורך לבאר לעצמו מה שהוא רואה ולקבוע בהכרתו, וירא ישראל וגו' ויראו העם את ה' וגו' ויאמינו בה' וגו' ואחר זה — אז ישיר, כי השירה קובעת בהכרה יותר, ונבשירה תועלת גדולה לענין הזכירה, כתבו לכם את השירה

וזו ההבדל בין שירת המלאכים, שלא רצה בה הקב"ה אז, לבין שירת משה וכני ישראל. דלגבי המלאכים, דנקראים עומדים, שאינם צריכים בשירתם להשיג השגות חדשות באמונה, או לבטל דעות כוזבות והשקפות מגושמות הבאות מעולם הגשמי, והשירה היא רק הלל ושבח ורוממות לבורא, שזהו תכליתם, ע"ז אמר להם הקב"ה מעשי ידי שבעץ בים ואתם אומרים שירה, ולא רצה באותו שבח. אך בשירת בני אדם הלא יש גם הענין הנוסף, חיזוק והעמקת ההכרה באמונה והשגחה, ולקבוע את זה בנפש, גם לזכור לדורות, וע"ז אין טענה כלל באבדן רשעים, כי זו התכלית הנרצית מכל הענין, ובודאי מוכרח החיוב לומר שירה על הנס, ולזה אמרו שירה — אז ישיר, שהוא תחילה וראש לכל השירות ויסוד גדול לאמונה.

15 ירח למועדים [פסח מאמרים עמ' תפד]

תפד ירח מאמר סד למועדים

האומר שירה על הנס מוחלים לו עוונותיו

ט] אולם לפי הדברים שנתבארו לעיל בשם מרן הראש ישיבה זצוק"ל יש לבאר הענין היטב עם תוספת נוסף, דהרי נתבאר דענין השירה הוא לקבוע הכרת האמונה בלבו ובנפשו, וע"ז האדם מתחזק ו'הולך' מעלה מעלה, מה שלא שייך למלאכי השרת שנקראו 'עומדים'. ונראה להוסיף, דע"י עלייה זו מתעלה האדם כ"כ עד שנעשה כבריה חדשה, שע"י קביעות הכרת האמונה הזאת קונה לעצמו מדרגה חדשה עד שנחשב אדם חדש, וכאילו בו ביום נולד נקי מכל חטא, שזוהי כוחה של שירה, שהאדם המתבונן על הניסים שעשה לו הקב"ה, ומתעלה בהשגותיו בדיעת ה' באופן ברור ובהיר, הרי הוא מתעלה למדרגה עליונה מאד ונעשה כאדם אחר, והוא ענין סגולה זו שע"י אמירת השירה נמחלים עוונותיו כי נעשה ע"י כבריה חדשה ממש.

זוהי ההקדמה הראויה לאדם קודם שנושא כפיו בתפילה למרום ככל יום. והרי ענין פסוקי דומרה ביאר הטור (סי' נ"א) עפ"י הגמ' בברכות (לג, א) דרש רב שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל, עי"ש. אמנם ע"י אמירת שירת הים יש עוד מעלה נוספת מסיודור שבחו של מקום בלבד, כי מתוך התבוננות של כאילו הים עבר את הים בשעה שעומד ואומר שירת הים בשמחה, מתרומם למדרגה רמה ונישאה כבריה חדשה ממש, והרי זו הכנה והכשרה גדולה קודם שבא לעמוד בתפילה יו.

16) שמות רבה (וילנא) פרשת בשלח פרשה כג

ד"א אז ישיר משה הה"ד (שיר /השירים/ ד) נופת תטופנה שפתותיך אמר משה רבון העולמים במה שחטאתי לפניך בו אני מקלסך, א"ר לוי בר חייא משל למדינה שמרדה על המלך ואמר המלך לדוכוס שלו נלך ונלחם בה, אמר לו דוכוס אין אתה יכול, החריש המלך והלך בלילה בעצמו וכבשה, ידע דוכוס עשה עטרה והביא למלך, אמר לו העטרה הזו למה, אמר בשביל שחטאתי בדבר ואמרתי לך אין אתה יכול, כך אמר משה לפני הקב"ה יודע אני שחטאתי לפניך באז שנאמר (שמות ה) ומאז באתי אל פרעה והרי טבעת אותו לים לכך אני משבחך באז הה"ד אז ישיר משה

17) בית הלוי שמות פרשת בשלח פרק טו

אז ישיר משה. איתא במדרש (שמו"ר כג ג) אמר משה באז חטאתי שאמרתי (שמות ה) ומאז באתי לדבר אל פרעה הרע לעם הזה באז אני אומר שירה. ולהסביר קצת הכוונה בזה המאמר דמה תיקון הוא זה דהשירה נאמרה באותו תיבה לשון שאמר מקודם. רק הענין דהנה מי שהוא בצער חלילה והקב"ה עוזרו ומצילו ונותן להקב"ה שבח והודיה על הטובה שעשה לו, יש בזה שני אופנים וחלוקים הם הרבה. אם עיקר שמחתו של האדם ומה שמשבח לשמו יתברך הוא רק עבור טובתו שקיבל והצלתו מהצער הרי לא יוגדל שמחתו יותר מאלו לא היה לו צער מקודם ועיקר שמחתו הוא רק על ההצלה ולא על הצער שמקודם דבו לא ישמח כלל. אבל השירה שאמרו משה וישראל אז לא היה עיקר שמחתם על זה שניצולו מיד המצריים רק עיקר שמחתם היה ע"ז שזכו להיותם הכלי חפץ אשר על ידם נתגדל כבודו יתברך ועל ידי הצלתם ממצריים נתפרסם שמו וכמו שאמרו בהתחלת השירה אשירה לה' כי גאה גאה. וא"כ הרי השירה נאמרה גם על השיעבוד הקדום כמו על הגאולה דאלמלא השיעבוד לא היה מקום להגאולה ושמחו בהשיעבוד הקדום כמו בהגאולה של עתה. וזהו שאמר באז חטאתי דמקודם התרעם על כובד השיעבוד ועכשיו אני אומר שירה באז פירושו דאני אומר השירה גם על אז דהיינו על השיעבוד הקדום כמו על הגאולה של עכשיו, וזהו שאה"כ בתהלים (ק"ח) אודך כי עניתני ותהי לי לישועה כי אני נותן לך הודיה על העינוי הקודם דע"ז באה לי הישועה ונתקדש שמך ברבים על ידי ועל שניהם כאחד אני מודה לך ושניהם כאחד טובים

Using this approach, we can answer another difficulty

18) ילקוט שמעוני פרשת בשלח רמז רמב

שנ' ישר' נושע ביי' תשוע' עולמים (ישעיה מה, יז). את השירה הזאת ליי'. ליי' אמרוה ולא אמרוה לבשר ודם, כמה שנ' ותצאן הנשים מכל ערי ישר' לשיר (במחולות) [והמחולות]... הכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו (ש"א ית, ר"ז), אבל כאן ליי' אמרוה ולא לבשר ודם. ויאמרו לאמר. ר' נחמי' או'

בגס של קריעת ים סוף היו שני חלקים: החלק הראשון היה הצלתם של בני ישראל שנצלו ממות לחיים, והחלק השני היה מפלת מצרים והחרבן שהגיע עליהם. אם נשאל: על איזה חלק היתה השמחה גדולה יותר? יאמר כל אחד, ולכאורה כך היא גם הפשטות, שהשמחה הגדולה יותר היא על כך שחיי נצלו, שקבלתי את החיים במתנה!

והנה אם נתבונן בשירה נרא, שרבה ככלה מוסבת על מפלתם של המצרים! על ההצלה שלנו ישנן בסך הכל שלש מלים בכל השירה: "ויהי לי לישועה" וכל זאת למה? – כי מפלת המצרים בטאה באפן מוחשי ביותר את גדלות ה'. נתן היה לראות בחוש כי העולם אינו הפקר, הכל משגח על ידי בורא עולם! כל מצרי ומצרי קבל במדיק את ענשו, מדה כנגד מדה!

בני ישראל התמקדו בכל השירה לתאר את מפלת המצרים, כדי לבטא בכך את גדלות הבורא! על עצמם הם לא אמרו יותר משלש מלים!

הוי אומר: "לה" אמרו שירה ולא לבשר ודם! השירה היתה בעקרה על גדלות ה' ולא על ההצלה שלהם!

How exactly was the song sung?

20) תלמוד בבלי מסכת סוטה דף כז עמוד ב

בו ביום דרש רבי עקיבא: חאזו ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר - שאין ת"ל לאמר, ומה ת"ל לאמר? מלמד, שהיו ישראל עונין שירה אחריו של משה על כל דבר ודבר כקוראין את הלל (אשירה לה' כי גאה גאה), לכך נאמר לאמר; רבי נחמיה אומר: כקורין את שמע ולא כקורין את הלל

21) תלמוד בבלי מסכת סוטה דף ל עמוד ב

ת"ר, בו ביום דרש רבי עקיבא: בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר שירה, וכיצד אמרו שירה? כגדול המקרא את הלל והן עונין אחריו ראשי פרקים, משה אמר אשירה לה' והן אומרים אשירה לה', משה אמר כי גאה גאה והן אומרים אשירה לה'; רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: כקטן המקרא את הלל והן עונין אחריו כל מה שהוא אומר, משה אמר אשירה לה' והן אומרים אשירה לה', משה אמר כי גאה גאה והן אומרים כי גאה גאה; רבי נחמיה אומר: כסופר הפורס על שמע בבית הכנסת, שהוא פותח תחילה והן עונין אחריו

22) חידושי אגדות למהר"ל סוטה דף ל עמוד ב

דרש רבי עקיבא בשעה שעלו ישראל וכו'. וביאור ענין זה כי השירה הזאת הוא השבח וההוד שנותן העלול אל העלה, ולפי שלימת העלול ומעלתו ממנו השבח אל הש"י, כי אין ספק אף כי כל הנבראים נותנים שבח אל אשר הוא עלתם, מ"מ הכל לפי מעלת ושבח העלול ממנו שבח אל העלה, ולפיכך סבר רבי עקיבא שאין סברא לומר כי ישראל אמרו כל השירה עם משה, כי הבדל מדריגתם עושה הבדל ביניהם, ודוקא משה אמר כל השירה לא ישראל, כי אין מדריגתם שוים, וכבר אמרנו כי השירה היא לפי מעלת העלול, ולפיכך היו מחולקים בשירה, משה אמר כל השירה וישראל ראשי פרקים [כי משה שהוא אדם פרטי מיוחד אליו כל השירה בפרט, אבל ישראל שהם כלל אחד אין מיוחד להם השירה בפרטו רק דרך כלל, רק שהיו עונים ראשי פרקים ובכלל דמשה פרק הוא...]

ורבי (יוסי) [אליעזר] סבר, שזה אין סברא שלא יהיו ישראל אומרים כל השירה, שאף אם הבדל יש במדריגתם, מכל מקום אין ראוי לומר שלא יאמרו ישראל השירה כולה, כי השבח ושיר אל השם יתברך הוא מן ישראל, רק כי משה היה אומר וישראל עונים אחריו, כי על ידי משה קנו ישראל מדריגתם ולכך היו אומרים שירה ע"י משה ומ"מ אמרו ישראל כל השירה. ור' נחמיה סבר כי כלם ביחד אמרו שירה ולא היו אומרים שירה ע"י משה, שא"כ היה זה חסרון למדריגת ישראל שלא היו ראויים לשירה כי אם ע"י משה, ודבר זה אין ראוי כי כלם ביחד אמרו שירה, כי השירה הוא מצד מדריגת ישראל בלבד, והבן (זה) הדברים האלו מאוד